

A sajtóműfajok alkalmazása a tanórán/Primjena tiskovnih zanrova na nastavi

Petrik, Annamaria

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:694698>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-01**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Mađarskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Annamaria Petrik

A sajtóműfajok alkalmazása a tanórán

Primjena tiskovnih žanrova na nastavi

Szakdolgozat

Diplomski rad

Mentor: izv.prof. dr. sc. Medve Zoltán

Sumentor: doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2016.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Mađarskog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Annamaria Petrik

A sajtóműfajok alkalmazása a tanórán

Primjena tiskovnih žanrova na nastavi

Szakdolgozat

Diplomski rad

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: informacijske i komunikacijske znanosti

Znanstvena grana: komunikologija

Mentor: izv.prof. dr. sc. Medve Zoltán

Sumentor: doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2016.

TARTALOMJEGYZÉK

1. ÖSSZEFOGLALÓ.....	1
2. BEVEZETŐ.....	2
3. A SAJTÓ.....	3
3.1. A sajtó fogalma.....	3
3.2. A sajtó kialakulása és fejlődéstörténete.....	4
3.3. A sajtóműfajok csoportosítása, specializálódása.....	10
3.3.1. A tájékoztató sajtóműfajok.....	10
3.3.2. Véleményközlő sajtóműfajok.....	12
4. AZ INTERNET.....	14
5. A MÉDIA.....	16
5.1. A fiatalok és a média	16
5.2. A televízió és a gyerekek.....	17
5.3. A média, mint szocializáló tényező	17
6. MÉDIAOKTATÁS ÉS MÉDIAPEDAGÓGIA.....	18
6.1. Miért kell mozgóképkultúra és médiaismeret tanítani?	18
6.2. Az audiovizuális információ szerepe az oktatásban	18
6.3. A mozgóképkultúra és médiaismeret követelményrendszere.....	19
6.3.1. A mozgóképkultúra és médiaismeret megjelenési formái (keretei) az iskolában	20
6.3.2. Tantárgyak melyekkel a mozgóképkultúra és médiaismeret szervesen tud	
kapcsolódni	20
6.3.3. A médiapedagógia területéhez tartozó médiumok	20
6.4. A médiaoktatás bevezetésének nehézségei.....	21
6.5. A médiapedagógia tanári kompetenciái	22
7. A SAJTÓMŰFAJOK ÉS A MÉDIA ALKALMAZÁSA A HORVÁT NYELV	
OKTATÁSÁBAN	23
7.1. A sajtóműfajok jelenléte a Horvát nyelv általános iskolai tantervében.....	25
7.2. A sajtóműfajok jelenléte a Horvát nyelv középiskolai tantervében	25
7.2.1. Sajtóműfajok a középiskolás tantervekben	26
7.3. Sajtóműfajok és a média a nyelvi kifejezőképesség keretén belül	27
7.3.1. Tudósítás	28
7.3.2. Hír.....	29
7.4. A sajtóműfajok alkalmazása a horvát nyelv oktatásában	30

7.4.1.	A hír – egy lehetséges módszertani modell.....	30
7.4.2.	Óravázlat	32
8.	ZÁRÓSZÓ	38
9.	IRODALOMJEGYZÉK	39
10.	INTERNETES FORRÁSOK	40

1. ÖSSZEFOGLALÓ

A sajtó kezdeteitől napjainkig óriási változáson ment keresztül. Míg őseink a nyomtatott újság, kicsivel később pedig a fekete-fehér televízió csodájára jártak, számunkra már egy „gombnyomással” elérhető az egész világ. A mai gyerekek már a világháló és a tömegkommunikáció világába születnek.

A tömegkommunikáció – az írott sajtó, a televízió, a rádió, a számítógépes hálózatok, az elektronikus játékok, a városokat és falvakat elborító plakátözön – egyre ellenállhatatlanabban zúdítja ránk az információkat. Gyakorlati tapasztalatok, valamint számos szociológiai kutatás is bizonyítja, hogy a felnövekvő nemzedékek egyre több időt töltenek az elektronikus médiumok előtt. A tömegkommunikáció ma már óriási szerepet tölt be a fiatalok/diákok életében, azt is mondhatjuk, hogy vezető szerepet játszik mindennapjaikban. Sokszor a média osztja be napirendjüket; meghatározza hogyan gondolkodjanak a világ dolgairól; életvezetési mintákat, sajátos nyelvi kultúrát közvetít, öltözködési, étkezési, vásárlási divatokat indít, hősokeket, eszményeket, életcélokat teremt. A tömegkommunikáció oktatásának gyakorlati (kreatív) formái is megjelentek már az iskolákban. Sok helyen van már igény iskolaújságra, iskolarádióra, iskolai zárláncú televízióra, néhol már megjelent a tömegkommunikáció elméleti és gyakorlati oktatása is.

A szakdolgozat két nagyobb egységből áll. Az első rész a sajtóval, sajtóműfajokkal és az elektronikus sajtóval, valamint a médiával és annak sajátosságaival foglalkozik. Betekintést nyújt a sajtó történetébe az ismeretek átadásának tükrében. A második rész a sajtóműfajok és a média alkalmazását mutatja be a horvát nyelv oktatásában, ennek keretén belül pedig a „Hír” mint óraegység kerül feldolgozásra. Betekintést nyújt a sajtóműfajok általános- és középiskolai tantervében való gyakoriságába, valamint kiemelkedő fontosságára a tanórán.

Kulcsszavak: sajtóműfajok, tömegkommunikáció, média, „Hír”, oktatás, tanterv, horvát nyelv

2. BEVEZETŐ

A média fogalmának fontos része a médiapedagógia is, hiszen a tanulókat elsősorban arra kell felkészíteni, amivel az életben találkozhatnak, amire az életben szükségük lesz. Elsősorban az olvasást kell említeni, hiszen a tanulók nagy része szívesebben olvas el egy újságot, internetes hírportált színes képekkel, mint például egy kötelező olvasmányt. A sajtóműfajoknak köszönhetően betekintést kap a világban történő eseményekről, érdekességekről, az iskolában való tanulás pedig abban játszik nagy szerepet, hogy helyesen tudja értelmezni és értékelni a sajtó és média széleskörű híráradatát.

A sajtó történelmi áttekintésén, valamint a média és tömegkommunikáció ismertetésén kívül bemutatásra kerül a sajtó és sajtóműfajok tanórai alkalmazásának lehetősége, jelen esetben arról, hogy-hogyan lehet levezetni egy nyelvtan órát a különböző sajtóműfajok és a média (beleértve az internetes újságírást) segítségével.

3. A SAJTÓ

3.1. A sajtó fogalma

„Túl sok az információnk önmagunkról. Azelőtt megtehetette az ember, hogy nem vesz tudomást magáról, még lehetett némi illúziója. De manapság, hála a tömegkommunikációnak, a hordozható rádiókészülékeknek és kivált a televíziónak, az egész világ láthatóvá vált. A modern idők legnagyobb forradalma pontosan ez: a világ hirtelen támadt vakító transzparenciája. Az elmúlt három évtizedben többet tudunk meg magunkról, mint előtte évezredek alatt, és ez óriási trauma.”

/Émile Ajar/

A sajtó bármilyen kommunikációs csatorna lehet, amelyet a média a hírei és véleményei szétterítéséhez használ. Két fő területe: a nyomtatott sajtó és az elektronikus sajtó. A nyomtatott sajtóhoz tartoznak az újságok, az elektronikus sajtó része a televízió, rádió és az interneten megjelenő hírportálok.¹

A sajtó a társadalmi kommunikáció egyik legfontosabb eszköze.
jellemzői:

- Aktualitás (időszerű legyen);
- Publicitás (mindenkihez szóljon);
- Periodicitás (időszakosan jelenjen meg);
- Univerzalitás ²

¹ A sajtó fogalma: American Psychological Association (APA): Media, Online Etymology Dictionary, Dictionary.com, <http://dictionary.reference.com/browse/media> (2015. 5. 28.)

² Szirmai É., *A sajtóműfajok elmélete*, Szeged, JGYF kiadó, 2005, 8

3.2. A sajtó kialakulása és fejlődéstörténete

Az időszaki sajtó – miképpen e fogalomnak a magyar és számos más nyelvben meglévő elnevezése is bizonyítja – szoros kapcsolatban van a nyomtatással, a „sajtó”-val: Gutenberg találmánya természetesen alapvető feltétele volt a modern hírlap- és folyóiratirodalom kialakulásának.³

A sajtó három korszaka:

1. A „referáló sajtó” korszaka: 1609-től 1780-ig

Olvasóközönsége az arisztokrácia és nagypolgárság. Jellemző tartalma: csak hírek.

2. A „vélemény sajtó” korszaka: 1780-tól 1860-ig

Olvasóközönsége a középréteg (polgárság).

Tartalma: általában véleményeket tartalmaz; jellemző műfajai a vezércikk, tárcsa, recenzió.

3. A „tömegsajtó” időszaka: 1860-tól napjainkig

Olvasóközönsége: a középréteg. Tartalma: hír, vélemény (egymástól jól elkülönítve), reklámok, hirdetések. Univerzalitás jellemzi: a világ bármely fontos vagy érdekes eseményét megjeleníti.⁴

Az első napilapoktól a sajtószabadságig – cenzúra és sajtószabadság

Kézírtos levelek: az első európai újságok, amelyeket csak szűk körben terjesztettek. Tartalmukat, a gazdasági, kereskedelmi és politikai hírek alkották. Jellemző az aktualitás iránti igény, a periodicitás. Ezek hetilapok voltak. Az első nyilvános lapok az 1530-as években Velencében jelentek meg.

A sajtószabadság a demokrácia lényeges, értékes alkotóeleme. A cenzúra teljes körű megszűnése káros következményekkel is járhat: szennyirodalom, alantas szórakoztatóipari termékek áradata stb. A tanítási gyakorlatban a cenzúra évszázadokon át kétszintű volt: következetesen érvényesültek az olvasmányok előzetes megválogatásában vallási, erkölcsi, pedagógiai szempontok, és ha egy jelentős mű mégis nélkülözhetetlennek bizonyult (pl. antik szerzők „szabadszájú” szövegei), akkor azokat a cél érdekében „kijavították”. XIV. Lajos

³ Fenyő I.-Kókay Gy.-Kosáry D.-T.Erdélyi I.-Ugrin A.: *A magyar sajtó története*, A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete-A Magyar Újságírók Szövetsége: <http://mek.oszk.hu/04700/04727/html/4.html>

⁴ Ua.: <http://mek.oszk.hu/04700/04727/html/6.html> (2015. 5. 18.)

francia király fiának oktatása céljából állítottak össze egy 64 kötetes könyvsorozatot ad usum Delphini (lat., 'a dauphin - a trónörökös - használatára'). A kifejezést később általánosan használták az ifjúsági átdolgozásokra, amelyek természetesen nem csak erkölcsi szempontokat vettek figyelembe. A jelenkorban a mindennapi élet nyitottsága mind szűkebb térre korlátozza a pedagógiai cenzúrát is.⁵

A sajtószabadság és korlátai

A sajtó Európában a 19. század folyamán kivívta szabadságát és megszilárdította a sajtószabadság elvét mint a demokratikus társadalmak alapvető és nélkülözhetetlen értékét. A sajtószabadság természetesen nem korlátlan, azt mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök, a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság védelme érdekében korlátozni lehet.⁶

Az Egyesült Államokban azzal indokolták a rádió és a televízió szigorúbb szabályozását, hogy azok tartalma behatol az otthonok legmeghittebb zugaiba, akár a gyermekekhez is eljut, ezért indokolt, hogy legalább a délutáni órákban ne sugározzanak trágár kifejezéseket tartalmazó adásokat.⁷

Az internetes sajtó

Bonyolítja a helyzetet, hogy az interneten szöveges, képi, videós tartalmak, rádiók egyaránt megtalálhatók. Emellett keverednek a professzionális tartalomkészítők tartalmai a felhasználók által közzétett tartalommal. Az pedig nyilvánvaló, hogy még ha szükségesnek is tartanák, nem lehet minden egyes kisiskolás tevékenységét ellenőrizni, aki például videókat tölt fel az internetre. Ráadásul a nyilvánosságra hozatal sokkal könnyebb, mint a hagyományos

⁵ A cenzúra fogalma: írásművek hatósági ellenőrzése hírek és kiadványok tartalmának szabályozására. A tömegtájékoztatási csatornákon (sajtó, rádió, televízió) vagy más, széles tömegekhez eljutó, eszmei mondanivalót is tartalmazó anyagok (film, színház, könyvkiadás) előzetes, vagy utólagos felülvizsgálata, leginkább politikai szempontok alapján, valamint a sajtó nyilvánosságának korlátozása vagy betiltása, illetve az ezt végző hivatalos személy vagy szerv.

⁶ Vasy Géza: *Sajtó cenzúra az oktatásban*, Lapoda Multimédia, <http://www.kislexikon.hu/cenzura1.html>
Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk. (2015. 5. 24.)

⁷ Federal Communications Commission v. Pacifica Foundation, 438 U. S. 1978. 726

médiumokon keresztül: akár az eredeti szerző akarata ellenére is.⁸ Az iskolában való oktatásnak itt is nagy szerepe van, hiszen segít abban, hogy a tanulók különbséget tegyenek a jó és a rossz, minőségi és színvonalatlan, megbízható és megbízhatatlan közlemények között.

Tájékoztatási, szórakoztatási vagy oktatási cél

Az AMSZ (audiovizuális médiaszolgáltatás) irányelve szerint az audiovizuális médiaszolgáltatás fogalma a médiaszolgáltatásnak a nagy nyilvánosságot tájékoztató, szórakoztató és oktató funkcióját fedi le, tehát az irányelv is hangsúlyozza a szabályozásnak a tömegkommunikációs tevékenységre való korlátozását.

A tömegkommunikáció szándékai jól beilleszthetők a médiaszolgáltatás irányelvbeli fogalmában megjelenő funkciókba. Ezek főbb összetevői:

- a) tájékoztatás (hírek, adatok, képek, tények összegyűjtése, tárolása, feldolgozása, nyilvánosságra hozatala, terjesztése)
- b) oktatás (a tudományos, kulturális, művészeti ismeretek terjesztése, az egyén ízlésének, ismereteinek fejlesztése, alakítása)
- c) szórakoztatás⁹

A sajtó mint barát-ellenség manipulátor

Ha a gyerek nem találja megfelelőnek és követendőnek a szülői példát, más mintát keres magának. Mivel a sajtó és a média mindig kéznél van, nem ritka, hogy ezekből választ mintát, sztárokkal, reklámszereplőkkel igyekszik azonosulni.

A sajtó (és általában a média) üzenetei képesek manipulálni a befogadókat, ezen belül pedig leginkább a gyerekeket, fiatalokat. Milyen mintát láthat ma egy gyerek a médiából? Csernus Imre a következőket írja ezzel kapcsolatban a *Ki nevel a végén?* című könyvében:

⁸ Matthew Magee: *Court rules that newspaper does not have to identify commenters*. 2011. március 1. <http://www.guardian.co.uk/law/2011/mar/01/sue-commenters-libel-daily-mail> (2015. 5. 25.)

⁹ Pete K.-Csiszér A.-Palovits I.: *A kommunikáció funkciója*, Kommunikációtudományi Nyitott Enciklopédia, AKTI, Budapest, 2010. 18

„Egyszer hallottam, hogy egy tanár készített egy felmérést 10-11 éves fiatalok körében. A lányokat megkérdezte, hogy mik szeretnének lenni, ha nagyok lesznek, és olyan válaszokat várt, hogy fodrász, ügyvéd, mérnök, közgazdász, jogász. Erre kiderült, hogy a csajok nagy többsége az egyik valóságshow női szereplőjét nevezte meg, akiről mellel kiderült, hogy korábban pornósztárnő volt. Őt emelték ki a lányok idoljuknak. Aki ilyen valóságshow-ban győz, vagy csak részt vesz, az lenne az abszolút követendő példa? Annak ellenére, hogy milyen alapvető értékekkel rendelkeznek vagy nem rendelkeznek, a hírnév mindent elfed. De mindent. Aki híres, és megjelenik a tévében, az menő. A mai gyerekek egyszerűen menők szeretnének lenni, akármi áron.”¹⁰

A média manipulatív hatásainak alátámasztására, illetve cáfolására számos elmélet és tanulmány született. A közszolgálati rádiózásnak, majd televíziózásnak a demokratikus nyugat-európai országokban az 1920-as évektől bevett gyakorlata arra a meggyőződésre épült, hogy a média – amely mindenkit elér, és amely mindenki számára elérhető – képes befolyásolni a közérkölcst és a közízlést, és képes egyfajta felvilágosító-oktató szerepet játszani.

Az emberek többsége úgy véli: a média nagy – és döntő módon káros – hatást gyakorol a társadalomra, azaz az emberek gondolkodása és viselkedése sablonossá válik. A kérdés különösen gyakran fogalmazódott meg a gyerekekkel kapcsolatban, akiknek személyiségét az emberek még éretlennek, alakíthatónak, így különösen befolyásolhatónak tartják.¹¹

A médiahatások kérdése már a könyv és a nyomtatott sajtó, a színház, majd a ponyvairódalom, a mozi és a filmhíradó kapcsán is felvetődött, újabban azonban a televízió, a zenei hanghordozók és az internet kapcsán fogalmazódik meg. Paradox módon azonban az általában a modern tömegmédia és különösen a televízió káros hatása kapcsán megfogalmazott népszerű aggodalmak nem akadályozzák meg a népesség döntő többségét abban, hogy szabadidejének java részét a képernyő előtt töltsse.

A sajtóra és médiára legérzékenyebb korcsoportot a gyerekek és a serdülők jelentik, akiknek még alakulóban van a világnézetük, és a felnőtt lakossággal szemben sokkal kevésbé tudják megítélni a reklámok közvetítette tartalmak valós, illetve valótlan voltát. Miközben támpontokat keresnek, melyek segítségével meghatározzák önmagukat, és kialakítják a világról, embertársaikról a véleményüket, sok információt merítenek a médiából. A nemi szerepek elsajátításában is gyakran hagyatkoznak a média által sugárzott modellekre, sztereotípiákra. Többek között ezért is fontos a társadalmi nemek megjelenésének vizsgálata és felülbírálata a reklámszakmában: könnyen előfordulhat, hogy a felnövő generációk egy része a

¹⁰ Csernus I.: *Ki nevel a végén?* Jaffa Kiadó, 2008. 14

¹¹ <http://www.mediakutato.hu> (2015. 5. 30.)

média által életre keltett női és férfi sztereotípiák rabjai és klónjai lesznek. Korunk fiatalságára ez különösen érvényes, hiszen egyre több időt töltenek a televízió előtt, a magazinokat, bulvárlapokat bújva, vagy épp az interneten szörfölve. Ezzel kiteszik magukat annak, hogy folyamatosan és tartósan a sajtó és média üzeneteinek keresztútjában legyenek.

Az olvasástudás és az oktatás

A hagyományosan olvasás szóval jelölt alapkészséget a nemzetközi szakirodalom a magyar szó jelentését kitágító, az írást, olvasást, kommunikációt és kritikus gondolkodást magában foglaló *literacy* (írni-olvasni tudás) vagy *reading literacy* (szövegértés) elnevezéssel illeti. A literacy szó alapvetően műveltséget, olvasottságot vagy íráskészséget jelent.

A „szövegértés” (*reading literacy*) a tanuló azon képessége, melynek révén megérti és felhasználja a társadalom által és/vagy a számára fontosnak ítélt írott információhordozókat. Az ifjú olvasók különféle szövegeket értelmeznek. Az iskolai és hétköznapi olvasó közösségekbe való beilleszkedés és az élményszerzés érdekében tanulnak olvasni.”¹²

Az „írni-olvasni tudás” (*literacy*) az egyén az irányú érdeklődése, attitűdje és képessége, melynek révén a kommunikációs eszközöket, ideértve a digitális technológia és kommunikáció eszközeit is megfelelő szinten képes felhasználni az információ-hozzáférés, -felhasználás, -integrálás és -elbírálás céljából, hogy új ismereteket szerezzen, és másokkal kommunikálni tudjon.”¹³

A sajtó tehát nagymértékben hozzájárul a tanulók olvasási szokásaihoz, készségeihez. Az újságok (napilapok, magazinok, tudományos folyóiratok) érdekesek, színesek, aktuális témákkal foglalkoznak – pl. divattal, étkezési szokásokkal –, amit a tanulók/fiatalok szívesen olvasnak. A tudományos magazinokból merített tudásukat fel tudják használni az iskolában, a tanórán, úgy, hogy érdekességgént elmesélik az adott óra tananyagához kapcsolódó cikket vagy kutatást.

Az olvasás vitathatatlanul kulturális kompetencia, a mindennapi életben való boldogulás, élményszerzés, érzelemtözlés, információátadás elengedhetetlen eszköze;

¹² Kennedy, A. M. – Martin, M. O. – Mullis, I. V. S. – Sainsbury, M. (2006): PIRLS 2006 Assessment Framework and Specification. Chestnut Hill, MA: TIMSS & PIRLS International Study Center, Boston College (PDF. Formátum) http://timss.bc.edu/PDF/p06_technical_report.pdf (2015. 6. 2.)

¹³ OECD (2006): First results from the PISA 2006 study. Organisation for Economic Cooperation and Development, Paris, France

fejlesztése egyéni és társadalmi érdek. Az olvasás teszi lehetővé az élethosszig tartó tanulást, ennek eszköze, ugyanakkor (ideális esetben) fejlesztése, elmélyítése, kiteljesítése egész életen keresztül tart.

Az információs és kommunikációs technológia (IKT) és az olvasástanítás

A szövegszerkesztő programok, online portálok, a Facebook, a MySpace, az e-mail folyamatosan alakítja, formálja a fiatalok írásbeliségét, módszereit, megnyilvánulásait. Mivel az IKT eszközei és információhordozói egyre nagyobb szerepet játszanak a mindennapokban, az iskola feladata felkészíteni a tanulókat nemcsak az IKT használatára, hanem az újszerű olvasási feladatok végrehajtására, az új és megújuló műfajok feldolgozására is. Természetesen a tanárképzésnek is követnie kell ezt a trendet, nemcsak a tanórai IKT-s olvasási stratégiák elsajátítása, de a tanárok szakmai felkészültsége, továbbképzése érdekében is.

A tanulói érdeklődés felkeltésének eszközeként használhatók (az online elérhető vagy a valóságosan) létező népszerű játékok, filmek, sorozatok, képregények és multimédiás eszközök. Mi sem izgalmasabb egy tanuló számára, mint hogy az irodalmi kánontól eltérő témájú és formátumú szövegekkel dolgozhat az anyanyelvi vagy idegennyelv órán. Az internet segítségével a világ minden nyelvén elérhetővé válnak az olvasástanításban alkalmazható szövegek, audio- és videoklipek. A tanár dolga „mindössze” a gondos tervezés és kritikus válogatás. Napjaink számos népszerű internetes vagy konzolos videojátékából tudtán kívül is tanul a diák földrajzról, történelmi korokról vagy politikai gazdaságtanról, tehát érdemes ezeket is bevonni az olvasástanításba. Egy-egy gondos tervezés és a körültekintően kiválasztott részletek, szereplők vagy történetszál kapcsán a diákot motiváló olvasási, írásbeli feladatokat oszthatunk ki. A tanév elején kitöltött, a diák érdeklődési körével, szokásaival kapcsolatos kérdőívek sokat segíthetnek az amúgy nehezen író-olvasó, órán nem kommunikatív diákok szóra bírásában.¹⁴

¹⁴ Take Two: *Civilization*, Microsoft 2006. <http://www.civilization.com> (2015.6.1.)

3.3. A sajtóműfajok csoportosítása, specializálódása

A ma már naponta használt média szó latin eredetű, melyet ma „tömegközlési és tájékoztatási eszköz” jelentésben használunk. Napjainkban a tömegtájékoztatás a sajtó, a rádió, a televízió és az internet segítségével történik. A médiaműfajok közül a sajtó a legrégebbi. A megjelenő sajtótermékeket sokféle szempont szerint tudjuk csoportosítani, nézzük a dolgozat szempontjából a legfontosabbakat:

célzott közönség szerint

A legtöbb típus a célzott közönség szerinti csoportosítást adja, hiszen annyiféle felosztás létezik, ahányféle célzott közönség lehetséges, beleértve az oktatást és a nevelést is. Rengeteg magazin és könyv létezik már, amelyek célzottan tanároknak, szülőknek készülnek, és a gyerekek, diákok oktatásával, nevelésével foglalkoznak, tanácsokat, kutatásokat mutatnak be pl. a hatékonyabb tanulásról.

nyelvük szerint

Nyelvük szerint az újságok lehetnek egynyelvűek, illetve két- vagy többnyelvűek (párhuzamos nyelvűek). A sokféle típus közül a leggyakrabban előforduló sajtóműfajok a tájékoztató (információs) és véleményközlő (publicisztikai) műfajok.

Érdemes megvizsgálni a sajtóműfajokat cél és eszköz szempontjából is. Amikor tudományos szintről beszélünk, a sajtóműfajokat célként vizsgáljuk, hiszen ma már számos újságírói és kommunikációs főiskola és egyetem létezik, ahol a már említett műfajokat célzottan, tantárgy formájában tanítják. A sajtóműfajokról mint eszközről akkor beszélünk amikor általános- és középiskolás oktatásrendszerrel van szó. Itt a sajtó egyes műfajait az adott órán belül eszközként használják, vagyis segíti a diákok tanulását, fejleszti gondolkodásukat, véleményük formálódását.

3.3.1. A tájékoztató sajtóműfajok

A tájékoztató (információs) műfajcsoport legjellemzőbb műfajai: a hír, a tudósítás, a riport és az interjú.

Hír

A hír az újságírás alapja. A hír akkor jó, ha friss, közérdekű, fontos, és válaszol az alábbi négy kérdésre: ki/kivel vagy mi/mivel; hol; mikor; mit csinál/mi történik, mit csinált/mi történt, vagy fog csinálni/fog történni.

Tudósítás

A tudósítás a hír rokon műfaja. A hírhez hasonlóan a tudósításnak is felelnie kell a ki (mi), hol, mikor, mit, és esetleg a hogyan kérdésekre, valamint – akárcsak a hírnek – pontosnak, tárgyilagosnak és tényszerűnek kell lennie. A hír és a tudósítás között az alapvető különbség, hogy a tudósítást készítő minden esetben a saját maga által látott, hallott, tapasztalt, átélt eseményről ad tájékoztatást, tehát fontos a személyes jelenlét. A tudósítás írója mindig az események szemlélője, leírója, nem vesz részt bennük. A tudósítás tárgya lehet valamilyen különleges eset ugyanúgy, mint egy mindennapi esemény. A hír és a tudósítás nagy szerepet játszik az oktatásban, mivel a diákok számára lehetővé teszi, hogy az tanórán elsajátított ismeretek alapján önállóan tudjanak hírt és tudósítást írni, bármilyen (hozzájuk közelálló) témáról.

Riport

Riport írásakor is alapvető tényező az újságíró személyes jelenléte. Azonban a tudósítással ellentétben itt az újságíró mint elbeszélő, cselekvő, résztvevő jelenik meg. A riport a valóságban megtörtént eseményről, cselekményről tudósít úgy, hogy a résztvevőket is megszólaltatja. A hitelességet az újságíró párbeszéd, képszerű kifejezések, irodalmi fogások alkalmazásával biztosítja. A jó riport alapvető kellékei a helyzetrajz, a jellemfestés, a képzelőerő és a személyes hang.

Interjú

Az interjúban az újságíró kérdései segítségével, párbeszéd formájában, a közönség számára érdekes információk hangzanak el egy-egy közérdekű dologgal kapcsolatban. Az interjút gyakran keverik a riporttal, mivel mindkét műfaj párbeszéd szerkezetű. A különbség a kettő között az, hogy a riportban az újságíró cselekszik, benne él az eseményekben, tehát a riport

cselekményes; az interjúban az újságíró inkább közvetítő szerepet tölt be, kérdez, tehát „faggató” szerepe van.¹⁵

A riport és az interjú közkedvelt műfajnak számít az oktatásban, azon belül is elsősorban a nyelvtan órákon, akár anyanyelvi, akár idegen nyelvi órákon. A tanulók önállóan vagy párban írnak interjút, riportot, ami sokban hozzájárul szókincsük, nyelv- és helyesírási tudásuk, valamint fogalmazáskészségük fejlesztéséhez is. Interjút készíthetnek házi feladatként is, pl. idősebb családtagjukkal, aki a régi szokásokról, hagyományokról mesélhet.

3.3.2. Véleményközlő sajtóműfajok

A véleményközlő (publicisztikai) műfajok közé azokat a műfajokat soroljuk, amelyek a szerkesztők, az újságírók, sőt néha az olvasók gondolatait, véleményét közlik egy-egy eseményről, jelenségről. Az ide sorolható műfajok kiindulópontja többnyire a közvéleményt foglalkoztató információ. Ehhez a szerző hozzáfűzi véleményét, szubjektív gondolatait, illetve elemzi, kiegészíti azt, háttér-információval látja el a bemutatott jelenséget.

Véleményközlő műfajok a kommentár, a glossza, a jegyzet, a nyílt levél, valamint az olvasói levél.

A felsorolt műfajok közül a kommentár és a jegyzet segítheti az oktatást. A diákok megismerkednek a kommentárral, amely segítségével könnyebben értelmezhetik a híreket és az információkat. A jegyzet érdekes lehet, mivel hétköznapi eseményekből ragad ki egy-egy szálát, amit a diák elmesélhet az órán, ha az éppen kötődik a feldolgozandó tananyaghoz. A kritikát és az esszét viszont a tanár is alkalmazhatja, akár egy feldolgozott háziolvasmány keretében, ahol a tanuló saját véleményét, kritikáját írja le a könyvről.

kommentár

A kommentár, vagy hírmagyarázat a hírek, információk megértését segíti elő azzal, hogy hozzájuk háttérmagyarázatot fűz. A hírben előforduló, kevésbé ismert vagy már feledésbe merült eseményt, fogalmat magyaráz. A kommentár megjelenhet hírbe foglalva, de a hírtől elkülönülve, külön hírmagyarázat formájában is.

¹⁵ Bernáth L.: *Műfajismeret*, Omni Media Lap- és Könyvkiadó Kft., Grafika – Typopress Nyomdaipari Kft. Budapest, 1999. 39-63

jegyzet

A jegyzet az életből vett, rendszerint valamilyen hétköznapi esemény egy-egy szálát ragadja meg, rövid, ám stíluseszközökben gazdag írás. Hangvétele lehet komoly és humoros, lírai, drámai vagy akár ironikus is. Az író célja, hogy hasson az olvasó érzelmeire, és gondolkodásra készítse.¹⁶

¹⁶ Bernáth L.-Cserhalmi I.-Elek J.-Farkas Z.-Földes A.-Horvát J.-Szigethy A.: *Bevezetés a műfajismeretbe*, Dialóg Campus kiadó – MÚOSZ, Budapest-Pécs, 2008. 103, 112-129.

4. AZ INTERNET

Az internet a legösszetettebb hálózati rendszer, a fent említett műfajcsoportok mindegyike megtalálható rajta.

Az internet sajátossága, hogy globális és nyílt információ-hozzáférést biztosít széles tömegek számára. Internetről csupán a az 1990-es évek eleje-közepe óta beszélhetünk. Az internet a HTTP és World Wide Web robbanásszerű megjelenésével és az internetszolgáltatás elterjedésével született. Ezt megelőzően az „internet” kifejezést mintegy rövidítésként „hálózatközi kapcsolat” értelemben használták leggyakrabban.

Aktuális és lehetséges problémák

gyermekek veszélyeztetése

Az internet gyenge cenzúrája folytán, az egyes országok erőfeszítései ellenére nagy mennyiségű, gyermekek és fiatalok számára veszélyesnek tekinthető anyag lelhető fel könnyűszerrel a világhálón. Azok a portálok, melyek felnőtt tartalmakat közvetítenek, sok országban kötelezően figyelmeztető panellal indulnak, amely korhatár-ellenőrzést végez, ez azonban szinte teljesen hatástalan, mert a felhasználó bármilyen születési dátumot beállíthat. A fejlett keresőoldalak segítségével, mint amilyen a Google is, szinte befogadhatatlan mennyiségű felnőtt tartalom érhető el néhány kattintással, a világ számtalan országából.

megoldások szülőknek, iskoláknak

Számos olyan módszer kínálkozik, amellyel a szülők, tanárok kiszűrhetik az internet veszélyes anyagait. Néhány a számos megoldásból: Ubuntu Christian Edition (ingyenes), Net Nanny Parental Controls (fizetős), McAfee Parental Controls (fizetős).

Biztonságos Internet Program

Magyarországon elindult az úgynevezett Biztonságos Internet Program, amelynek keretében immár 260 iskola 13 ezer munkaállomásán használhatják a tanulók biztonsággal az internetet. Bármely magyarországi iskola csatlakozhat a programhoz, költségek nélkül.¹⁷

Az információs társadalom hatása a nyelvhasználatra és a nyelvi érintkezésre

Az információs társadalom fogalma

Az informatikai eszközök teljesen beépültek világunkba, s a számítógép mellett új, modern, intelligens eszközök sokasága jelent meg, illetve jelenik meg folyamatosan. Az információs társadalom egyik legelterjedtebb meghatározása a technikai újításokat tartja a mai kor legfontosabb jellemzőjének. Az információs és kommunikációs eszközök folyamatosan fejlődnek és terjednek, alkalmazásuk pedig lehetségessé vált a társadalom minden területén.¹⁸

Előnyök

- lehetőség a gyakori kapcsolattartásra
- az e-mail-ek, SMS-ek elmenthetőek, újra megtekinthetőek, kevesebb időt igényel az a hagyományos levelek írásánál és visszaolvasásánál
- könnyebb ismerkedési lehetőség

Hátrányok

- túl sok angol kifejezés, melyeknek nincs anyanyelvi megfelelője; a használt nemzetközi nyelv alapja az angol
- a nyelv torzul, infantilis (köcce = köszöni) kifejezések is helyet kapnak
- helyesírási hibák, „nyelvromlás” (gyorsabb gépelés miatt is)
- szavakon belül rövidítéseket használunk, melyek fixálódhatnak (vagyok = vok)
- a kézírás készsége visszafejlődik
- a rövidített fogalmazás miatt a szövegértési képesség csökken
- a szabványos levélforma kihalóban van, a hivatalos levelek formája elvész¹⁹

¹⁷ Ropolyi László: *Az internet természete*, Typotex Kiadó, 2006. 338

¹⁸ Az információs társadalom: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/informatika/informatika/informatika-6-evfolyam/az-informatika-hatasa-az-emberi-kapcsolatokra/az-informacios-tarsadalom> (2016. 4. 24.)

¹⁹ Az Internet előnyei és hátrányai: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Internet>

5. A MÉDIA

Az angol nyelvben a media mint a „medium” többes száma szerepel. A mai nyelvhasználatban gyakran áll „közvetítő” jelentésben, amit a tömegkommunikációban használt „média” jelölés is erősít. Eredetileg a latin „medius” -on keresztül a görög μέσος (mésos) szóból származik, és a szótári első jelentések alapján egy olyan entitást jelöl, amelyik középen vagy más dolgok között helyezkedik el, tehát egy közbelső test vagy mennyiség.²⁰

A média fogalmán a tömegkommunikáció eszközeit és intézményeit értjük. Ide soroljuk a nyomtatott és az elektronikus (rádiót, a televíziót, a mozit, a videót, tévét stb.) változataikat. Manapság az Internet teljes jogú médiummá vált. A fenti konkrét példák alapján a média összefoglaló értelmezése az alábbiakban kibővítve adható meg:

„Médiának tekintünk minden olyan kommunikációs rendszert, amely lehetővé teszi, hogy egy társadalom betöltse három létfontosságú funkcióját: a megőrzést, az üzenetek és a különböző tudásformák távolsági kommunikációját és végül a különböző politikai és kulturális tudástartalmak reaktualizálását. Összefoglalóan elmondhatjuk: médiának tekinthetünk minden társadalmilag létrejött kommunikációs struktúrát, sőt a definíciót kiterjesztve, médiának nevezzük e struktúrák hordozóit.”²¹

5.1. A fiatalok és a média

A média mindennapjaink nélkülözhetetlen eleme. A tizenévesek és a gyerekek között nincs olyan, aki ne hallgatna rádiót, ne olvasna újságot, ne nézne tévét vagy ne használná az internetet. Ezt támasztják alá a GfK és az Ipsos adatai: a fiatalok körében az internethasználat a 2000-es 4 százalékról 2010-re 65 százalékra nőtt, de bővült 6 százalékponttal a TV nézés is.²² Ma már közel öt órát töltenek számítógépezéssel és a televíziózással a fiatalok.

²⁰ Tóth, János - Vass, Csaba (2012): *Clear, Unclear and Non-media - an Attempt at Conceptualisation*, AN INTERNATIONAL JOURNAL OF PURE COMMUNICATION INQUIRY, 1

²¹ Frédéric Barbier – Catherine Bertho Laveir: *A média története*. Didert-től az Internetig, Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 13

²² Napi öt órát ülnek a net és a tévé előtt a fiatalok - Gammawinmedia.hu (2015. 5. 25.)

5.2. A televízió és a gyerekek

A gyerekek 4 és 12 éves koruk között²³ átlagosan napi 5 órát töltenek televízió nézéssel. Ez azt is jelenti, hogy nagyon sok gyermek kicsi korától kezdve nem az értelmi-érzelmi fejlettségi szintjének megfelelő műsorokat is láthat. Manapság a televíziót sok családban modern babysitterként használják, és a szülők nem vesznek részt a közös televíziózásban, ahol el tudnák magyarázni a gyereknek a látottakat. A televízióban sugárzott műsorok mind tartalmuk, mind szerkesztésük tekintetében hosszú távú hatást gyakorolnak a gyerekek lelki és értelmi fejlődésére, fantáziavilágára, valamint társas viselkedésére. A televízió általános és rendkívül eleven információk forrása lehet. A gyerekek sokat tanulhatnak a televízióból, ugyanakkor a képernyőn látható erőszak több hivatkozás szerint agresszivitáshoz is vezethet.

5.3. A média, mint szocializáló tényező

A szocializáció legfontosabb intézménye hagyományosan a család: a gyermekek elsősorban szüleiktől, továbbá testvéreiktől és más rokonaiktól sajátítják el a normákat, értékeket. A mai modern társadalomban a szocializálódás más fajtái játszanak nagy szerepet, ezek pedig elsősorban a tömegkommunikációs eszközök

Tény, hogy a gyerekek, fiatalok életében olyan mértékben van jelen a média, hogy akár döntő szerepet is játszhat szocializációjukban. A média hatását jelentősen meghatározza, hogy a gyermekek mit, miért és mennyit használnak a médiából, illetve, hogyan értelmezik a média üzeneteit.

Amikor egy gyermek és egy felnőtt ugyanazt a televíziós műsort vagy reklámot nézi, más-más üzenet jut el hozzájuk. De nem csak gyermek és felnőtt között van különbség, egyénenként is eltérő hatása van a médiatartalmaknak.

Minden tömegkommunikációs eszköznek vannak pozitív illetve negatív hatásai is. A médiumok kedvező hatásai például az információáramlás, szórakozás stb. Negatív hatása lehet a gyermekek számára a félelmet kiváltó, illetve az agresszív tartalmaknak is.²⁴

²³ Uo. 2004-es adatok alapján (2015. 5. 25.)

²⁴ Média.lap.hu - tematikus link gyűjtemény (2015. 5. 23.)

6. MÉDIAOKTATÁS ÉS MÉDIAPEDAGÓGIA

6.1. Miért kell mozgóképkultúra és médiaismeretet tanítani?

A média manipulál, más szóval tudatosan (meghatározható „rejtett érték és érdekrendszer” alapján) próbálja formálni a közvéleményt: gondoljunk csak a politikai kampányokra, vagy a fogyasztásra ösztönző reklámkampányokra. Az autonóm módon dönteni tudó állampolgár képzésének tehát nélkülözhetetlen és megkerülhetetlen eszköze a médiapedagógia.

6.2. Az audiovizuális információ szerepe az oktatásban

Közismert tény, hogy a dokumentumként kezelt kép, képsor, film oktatására (olvasására, értelmezésére) sem a tanárok, sem a diákok nincsenek felkészítve, holott jelenkori ismereteink, forrásaink túlnyomó része ma már audiovizuális jellegű.

A tömegkommunikáció oktatásának gyakorlati (kreatív) formái is megjelentek az iskolákban. Sok helyen van már igény iskolaújságra, iskolarádióra, iskolai zártláncú televízióra, néhol már megjelent a tömegkommunikáció elméleti és gyakorlati oktatása is. Ezeket a kezdeményezéseket mindenképpen érdemes volna segíteni, erősíteni.

Egyre több olyan szakma, foglalkozás alakul (PR-menedzserek, tévétársaságok, rádióállomások munkatársai stb.), amelyek szükségképpen igénylik a tömegkommunikációs ismeretek oktatását.

Számtalan felsőfokú képzés indult el az utóbbi időben amelyek kifejezetten a tömegkommunikáció számára képeznek olyan szakembereket, akik majd működtetni fogják a média gépezetét. Az iskolák számára alapvető feladat (társadalmi igény), hogy ezen felsőfokú intézmények felvételijére felkészítsék diákjaikat.²⁵

²⁵ <http://www.c3.hu/~mediaokt/medped-4.htm> (2015.6.1.)

6.3. A mozgóképkultúra és médiaismeret követelményrendszere

Mozgóképzés és -olvasás

Ez alapvetően filmnyelvi alapismereteket jelent, amelyeket lehet elemzés révén tanítani, de mindenképpen szerencsés, ha a gyakorlatban is kipróbálható fényképezőgéppel, kamerával stb. Ez utóbbit nevezzük kreatív médiapedagógiának.

Művelődéstörténet

Ez a terület elsősorban a társadalomismeret felé nyit, de a kommunikáció-tömegkommunikáció története számtalan más területtel is összekapcsolódik – így a magyar nyelv és irodalommal is.

Kommunikációs rendszerek

Itt a társadalomismereti megközelítés különösen releváns, hiszen ez a terület a tömegkommunikációs rendszer működtetőinek érdekviszonyait és technikáit vizsgálja, valamint a kommunikációs rendszerek elemzik az audiovizuális üzenetek tartalmait és a befogadók attitűdjeit is. Ma már a tömegkommunikációs rendszer valóságosan is hatalmi ágazat.

A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásának nemzetközi gyakorlata azt mutatja, hogy ezt a területet nem lehet igazából lefedni a hagyományos tantárgyi struktúrával, hiszen a média világa roppant szerteágazó. Ebben az esetben érdemes volna egyfajta (tömeg)kommunikációs meta-tárgyban gondolkodni, amely átfogja az iskola egész rendszerét (az iskola teljes kommunikációs rendje), illetve valamennyi tantárgy oktatásában jelen van.²⁶

²⁶ <http://www.c3.hu/~mediaokt/medped-4.htm> (2015.6.1.)

6.3.1. A mozgóképkultúra és médiaismeret megjelenési formái (keretei) az iskolában

- + önálló tantárgy keretében
- + különböző tantárgyak részelemeként
- + fakultációs programként
- + önálló szakirányként szakközépiskolákban (műszaki, közgazdasági, művészeti stb.)
- + szakkör formájában (fotó, illetve videó szakkör, multimédia stb.)
- + iskolaújság
- + iskolarádió
- + zárt rendszerű iskolatévé
- + filmklub
- + iskolai események dokumentálása

6.3.2. Tantárgyak melyekkel a mozgóképkultúra és médiaismeret szervesen tud kapcsolódni

- + magyar irodalom (filmesztétika, filmtörténet, írott sajtó)
- + nyelvtan (kommunikáció, a „tömegkommunikációs technikák“ nyelvi jellemzői)
- + rajz, vizuális kultúra
- + történelem,
- + társadalomismeret (szociológia, közgazdaságtan, filozófia stb.)
- + informatika (digitalizálás, multimédia)
- + osztályfőnöki óra, a közvetlen nevelés színterei

6.3.3. A médiapedagógia területéhez tartozó médiumok

- + a hagyományos értelemben vett filmkultúra (filmtörténet, filmesztétika stb.)
- + az írott sajtó legkülönbözőbb formái, illetve produktumai
- + a különböző audiovizuális médiumok: fotó, plakát, képregény, rádió, televízió, videó, interaktív médiumok, különböző számítógépes rendszerek, hálózatok.

6.4. A médiaoktatás bevezetésének nehézségei

Az alapvető nehézséget az adja, hogy a mai (magyar) iskolarendszer nincsen felkészülve a médiapedagógia fogadására. Nincsenek szaktanárok, nincsenek általánosítható tananyagok, nincsenek kipróbált taneszközök stb.

A médiapedagógia interdiszciplináris terület (nem egy tudományág leképeződése, inkább sokféle tudomány és szakma metszéspontjában áll), egyszerre igényel technikai, művelődéstörténeti, szociológiai és esztétikai ismereteket és készségeket, ami nagymértékben megnehezíti a jelenlegi iskolai struktúrába való beillesztését.²⁷

A hagyományos órakeretbe egyáltalán nem illeszthető be, de még a duplaóra sem jelent minden esetben megváltást, hiszen például egy film megnézése és elemzése ennél jóval több időt igényel, nem is beszélve arról, ha technikával (fényképezőgép, kamera) akarunk dolgozni. A médiaismeret esetében már nem reménytelen a kivitelezés: pl. egy reklámszöveget, manipulációs technikát fel lehet dolgozni a hagyományos iskolai keretek között is. Az igazi megoldás azonban önálló tantárgy esetében a tömbösítés (pl. úgy csoportosítani az órákat, hogy ritkább időközönként, de hosszabb időtartam (4-6 óra) álljon rendelkezésre.

A médiapedagógia a hagyományos tárgyakhoz képest nagyobb hangsúlyt fektet a képességfejlesztésre, ami azt jelenti, hogy – szándékai és lehetőségei szerint – mindig kreatív gyakorlatokon keresztül igyekszik tanítani: a diákok nemcsak passzív befogadói a műveknek, hanem maguk is alkotnak, ami élményszerűvé, személyessé, adekváttá teszi az oktatást. Mindez új szemléletet, új célt, újfajta követelményrendszert is jelent. Mivel az audiovizuális környezet állandóan változik körülöttünk, ezért nincs értelme egy minden oldalon rögzített, „akadémikus” tudást közvetíteni. A tanárnak nemcsak azt kell értékelnie, amit a diákok megtanulnak, megismernek, hanem azt is, hogy a diákok hogyan viselkednek majd új és ismeretlen helyzetekben, ahol nem tudják előre a választ.

A médiapedagógia szükségképpen technikaigényes, ami több szempontból is riasztja az iskolákat és tanárokat („sokba kerül, érték-e hozzá” stb.). Ugyanakkor a NAT által megfogalmazott követelmények minimumához elegendő egy videomagnó, televízió, fényképezőgép – a felső határ természetesen a „csillagos ég”.

Végül a legnehezebb kérdés a tanári mentalitás és a tanári beidegződés. Nyilvánvaló, hogy a médiapedagógia oktatásához a hagyományostól eltérő tanári szerep és attitűd szükséges. A tanár itt nem „mindentudó tananyaglebontó automata”, hanem valódi „gyerekvezető”, aki

²⁷ <http://www.c3.hu/~mediaokt/medped-4.htm> (2015. 6. 1.)

irányítja, szervezi a diákok kreatív tanulását. Akik nem kész tananyagot akarnak „leadni“, hanem elfogadják, hogy a tananyag állandóan változik, akik partnerként kezelik a diákokat, s igyekeznek beépíteni a tananyagba a diákok tapasztalatait és tudását is

6.5. A médiapedagógia tanári kompetenciái

szakmai kompetencia

Nyilvánvalóan nem lehet elvárni egyetlen pedagógustól sem, hogy egy ennyire heterogén tantárgy valamennyi területén (film, fotó, rádió, televízió, videó stb.) szakmailag otthonosan mozogjon. elvárható azonban, hogy legalább egy-két területen rendelkezzen magas szintű szakmai felkészültséggel. A többi területen pedig (pl. a kreatív gyakorlatok) eredményesen fel tudja használni a különböző segédanyagokat, eszközöket, illetve álljon kapcsolatban az adott – számára kevésbé ismert – részterület szakembereivel, akiket időről időre meghívhat az iskolába, illetve, akikhez (pl. helyi televíziós stúdió) szakmai gyakorlatra viheti a diákokat.

didaktikai (módszertani) kompetencia

A Mozgóképkultúra és médiaismeret műveltségi részterületet nagyon sok országban szemléletként, módszerként tanítják, de nem a közoktatásban, hanem a felsőoktatásban, elsősorban a tanárképzésben. Minden leendő tanár módszertani felkészítést kap arra, hogy intelligens (tudatos értelmiségi) fogyasztója legyen a különböző audiovizuális üzeneteknek; képes legyen arra, hogy bármely szaktárgyi órán reagálni tudjon a diákokat foglalkoztató kérdésekre, problémákra, amelyek a különböző médiumok felől érkeznek.

A leendő továbbképzéseknek tehát módszertani segítséget kell adniuk egyrészt a médiumok felől érkező üzenetek elemzése, másrészt a filmnyelvi elemek elsajátítása, harmadrészt a gyakorlatok, az ún. kreatív médiapedagógia révén.

személyi kompetenciák

A módszertani terület bármely formájú oktatásához nyitott tanári személyiség szükségeltetik, aki elfogadja:

- a partneri viszonyt diákjaival
- azt, hogy állandóan változó ismereteket kell tanítani

- ✚ azt, hogy a diákjai időnként több élménnyel, több ismerettel rendelkeznek egy-egy konkrét területen, mint ő maga
- ✚ azt, hogy sokkal személyesebbnek, „életszerűbbnek” kell lennie, mint a hagyományos tárgyak esetében²⁸

7. A SAJTÓMŰFAJOK ÉS A MÉDIA ALKALMAZÁSA A HORVÁT NYELV OKTATÁSÁBAN

Ebben a fejezetben a sajtóműfajok és a média fontossága és szerepe kerül bemutatásra a horvát nyelv oktatásában. A Tanterv az Általános Iskolák számára (Nastavni plan i program za osnovnu školu) valamint a Gimnáziumi Kerettanterv (Okvirni plan za gimnazije) megvizsgálása a sajtóműfajok, azaz a nemirodalmi szövegek a horvát nyelv oktatásában való alkalmazásának elengedhetetlen szükségességére mutatnak rá. A dolgozat utolsó fejezetében egy tanóra módszertani modellje kerül bemutatásra, mely a Hír tanegységet dolgozza fel, amely egyike azoknak a sajtóműfajoknak, amiket a tanterv kínál föl. A horvát nyelv oktatásának célja a diákok felkészítése a nyelvi kommunikációra, mely lehetővé teszi számukra valamennyi tantárgy tananyagának elsajátítását, valamint bevonja a diákokat az élethosszig tartó tanulásba.²⁹

A nyelvi kommunikáció üzenetek küldését és fogadását jelenti, amely a következő nyelvi műveletekkel érhető el: a fogadás esetében hallgatással és olvasással, az üzenet küldése vagy létrehozása esetében pedig beszéddel vagy írással.³⁰ Már az így megfogalmazott alapcélokból is világosan látszik, hogy a nemirodalmi szövegek fontos része kellene, hogy legyenek a horvát nyelv oktatásának. Ez még egyértelműbbé válik, ha megvizsgáljuk az érintett tantárgy céljait és feladatait az általános és a középiskolai oktatásban. Azokat a feladatokat emeljük ki, amelyek megvalósíthatatlanok nemirodalmi szövegeken való dolgozás nélkül:

- ✚ A horvát nyelv oktatásának céljainak és feladatainak megvalósítása magába foglalja a standard nyelvváltozat elsajátítását, valamint hozzájárul a nyelvi és kommunikációs

²⁸ Médiaoktatás és médiapedagógia: <http://www.c3.hu/~mediaokt/medped-2.htm>

²⁹ Nemeth-Jajić, Jadranka, *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika*, <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html> (2015. 9. 24.) Tanterv az Általános Iskolák számára, 2006. 25. old.

³⁰ Uo.

készségek fejlődéséhez valamennyi funkcionális stílusban történő beszélt és írásos nyelvhasználatában.³¹

- ✚ Nyelvi tudás, nyelvi kultúra és a horvát nyelv használati képességének megszerzése minden szövegtípusban, funkcionális stílusban és közlési eszközzel az olvasói kultúra fejlesztése mint az általános és folyamatos képzés alapja; nyelvészeti, irodalomtudományi és más tudományok eredményeinek megértése és használatala.³²
- ✚ Szakszövegek önálló olvasásának, megértésének, értelmezésének, megítélésének (felmérés és értékelés) tanulása, valamint a horvát szakterminológia elsajátítása.³³

A horvát nyelv oktatásának így módon fölállított céljai és feladatai tekintetbe veszik az oktatás és a való élet összekötésének fontosságát. A tanuló minden típusú funkcionális stílusú szöveggel körül van véve, ezért az iskolának fel kell fegyvereznie olyan eszközökkel, amelyekkel ezeket el tudja olvasni és meg tudja érteni.³⁴

A nemirodalmi szövegek közül a diákok a mindennapi életben leggyakrabban a sajtóműfajok szövegeivel találkoznak, mint például hír, kommentár, tudósítás, riport, interjú, valamint a médiával, például különböző filmekkel, tévéműsorokkal és televíziós hírekkel. A sajtóműfajokat és a médiát mind az általános, mind pedig a középiskolában oktatják.

³¹ Uo.

³² Nemeth-Jajić, Jadranka, *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika*, <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html>, hozzáférés ideje: 2015. 9. 25. Átvéve innen : Tanterv a Gimnáziumok Számára: Tanterv Horvát Nyelvből, 151-152, Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala

³³ Nemeth-Jajić, Jadranka, *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika*, prema: <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html>, Átvéve innen: Tanterv a Szakközépiskolák számára: Tanterv Horvát Nyelvből (I., II., III. és IV. osztály, heti három óra), 2. old., (I. és II. osztály, heti négy óra, III. és IV. osztály, heti három óra, 14. old., Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala (2015. 9. 24.)

³⁴ Nemeth-Jajić, Jadranka, *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika* <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html> (2015. 9. 24.)

7.1. A sajtóműfajok jelenléte a Horvát nyelv általános iskolai tantervében

Az általános iskolában a sajtóműfajokat a nyelvi kifejezőképesség mint a Horvát nyelv egyik fejlesztési területének keretén belül oktatják, míg a médiáról a médiakultúra keretén belül esik szó.

A tanterv az az alapidokumentum, amely előírja az egyes tantárgyak tananyagát, valamint a megvalósításukhoz szükséges óraszámot.

A kötelező témák az általános iskola esetében a négy fejlesztési területen belül (irodalom, nyelvészet, nyelvi kifejezőképesség, médiakultúra), illetve a középiskola esetében három fejlesztési terület szerint vannak meghatározva (irodalom, horvát nyelv és nyelvi kifejezőképesség).

A sajtóműfajokról a nyelvi kifejezőképességben, a médiáról pedig a médiakultúrában kerül említés elsősorban, míg a többi tantárgyban csak mint választható tananyag jelennek meg.

1. Táblázat A sajtóműfajok gyakorisága a Horvát nyelv általános iskolai tantervében³⁵

5. osztály	Színházplakát (választható tananyag)
6. osztály	Naplóbejegyzés, értesítés (választható tananyag), vicc, anekdota
7. osztály	Televíziós és rádiós hír (választható tananyag), bejegyzés, jegyzet, újsághír
8. osztály	Kritika, társadalmi problémáról szóló cikkek, interjú, hivatalos levél

7.2. A sajtóműfajok jelenléte a Horvát nyelv középiskolai tantervében

Míg az általános iskolák tanterve egységes horvát nyelvből, addig a középiskolák tantervei különböznek, a különböző típusú iskoláknak megfelelően. Így beszélhetünk gimnáziumi tantervről, illetve szakiskolák részére készült tantervről, melyen belül további eltérés fedezhető fel a hároméves és a négyéves középiskolák tantervei között. Az előbbiekből következően a Horvát nyelv óraszám is különbözik. Középiskolában a médiát, az irodalom keretein belül, mint a Horvát nyelv egyik tárgykörét oktatják.

³⁵ Tanterv az Általános Iskolák számára, Zágráb, 2006.

7.2.1. Sajtóműfajok a középiskolás tantervekben

A gimnáziumi tantervben viszonylag magas arányban vannak jelen a sajtóműfajok. A nyelvi kifejezőkészségen belül a második osztályban előkerül a bemutatás, összefoglalás (könyvé és cikké) valamint különböző utaló, hivatkozó szövegek (típusuk nincs meghatározva). A harmadik osztály kötelező tananyagai között szerepel a vita, recenzió, nyilvános beszéd és közlés (hírközlés). A negyedik osztályban számos kommunikatív jellegű szöveggel találkozhatnak a tanulók: hír, értesítés, hirdetés, reklám, köszönőlevél, meghívó, részvétnyilvánítás és beszámoló. Emellett, választható témaként jelentkezik a kommentár, tudósítás és értesítés a második osztályban, jegyzet és interjú a harmadikban, valamint kritika és vita a negyedik osztályban.³⁶

Ugyan kétféle középiskolai tanterv létezik horvát nyelvből a négyéves szakközépiskolák részére³⁷, a nyelvi kifejezőkészség modul azonos módon van fölépítve. Az első osztályban a jegyzetről, bejegyzésről és naplóbejegyzésről esik szó. A második osztályban az önéletrajz, bemutatás, (hivatalos és magán) levél és különböző utaló, hivatkozó szövegek szerepelnek. A harmadik osztályban kötelező tananyagként megjelenik a nyilvános beszéd, szakcikk, beszámoló, üzleti levél, kérvény, panasz, míg a negyedik osztályban a vita, hír, értesítés, hirdetés, reklám, köszönőlevél, meghívó, részvétnyilvánítás, gyászjelentés és jegyzőkönyv.

A hároméves szakközépiskolákban a sajtóműfajok a második osztályban jelentkeznek, ezek közül az önéletrajz, bemutatás, jegyzőkönyv és bejelentés. A harmadik osztályban szerepel a kritika, vita, (hivatalos, műszaki, üzleti és egyéb) utasítás, előadás, szakcikk, (hivatalos) levél, észrevétel, panasz, hír, értesítés, hirdetés, reklámszöveg és a naplóbejegyzés.³⁸

³⁶ Gimnáziumi és szakközépiskolai tantervek, Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3489>

³⁷ Gimnáziumi és szakközépiskolai tantervek, Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3489>

³⁸ Gimnáziumi és szakközépiskolai tantervek, Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3489>

7.3. Sajtóműfajok és a média a nyelvi kifejezőképesség keretén belül

A nemirodalmi szövegek, azaz a sajtóműfajok fogalmát ötödik osztályban vezetik be. Fontos azonban megemlíteni, hogy a nemirodalmi szövegek már az általános iskola alsóbb osztályaiban is jelen vannak a nyelvi kifejezőképességet (pl. a következő tanegységek: értesítés, elmúlt eseményekről történő tudósítás, teljesített feladatról történő tudósítás, jelentés), valamint a médiakultúrát oktató órákon (gyermeklapok, gyermekenciklopédia, számítógép – a számítógép szórakoztató és informatív szerepe közti különbségtétel, szótárhasználat és az iskolai helyesírási szabályzat használata).³⁹

A meséléssel és a leírással szemben, melyek többnyire a valóságra támaszkodnak, a tudósítás és vita a tanulókat teljesen más: nyelvi, fogalmi, stratégiai és kulturális eszköztárral ruházzák fel, felkészítve őket a való életre, amelyben pragmatikai tevékenységet kell majd végezniük.⁴⁰ Az iskolának, s így magának az anyanyelvoktatásnak is, valamint a nyelvi kifejezőképesség oktatásának sem szabad a valóságtól való menekülésnek lennie, hanem a valóságra kell épülnie. A nyelvi kifejezés épp azon alakjai hozzák közelebb a diákokat a valósághoz, amelyek nem irodalmiak. Más alkotásán, valamint a saját alkotáson keresztül a tanuló észreveszi, megfigyeli és megérti a valós események leírásának, a probléma kifejezésének és a kritikus gondolkodásnak az értékeit. A tudósító és vita jellegű szövegek alkotása során a tanuló fejleszti magabiztosságát, mivel a közvetlen környezetével foglalkozik, melyben az eseményeket, jelenségeket, illetve az embereket és az ő cselekedeteiket vizsgálja; így tehát közvetlen kapcsolatba kerül velük. A tények, adatok valóságossága és a logikus sorrend ellenőrzése a tanulókat a való élettel kapcsolatos megfigyelésekre bátorítja különféle szituációkban, melyekről be tud és be akar számolni, vagy amelyekről hírt akar adni.⁴¹

³⁹ Nemeth-Jajić, Jadranka, *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika*, <http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html> (2015. 9. 24.)

⁴⁰ Visinko, Karol, *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika-Pisanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010. 166.old.

⁴¹ Visinko, Karol, *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika-Pisanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010. 166.old.

7.3.1. Tudósítás

A tudósítás nagyon gyakori a mindennapi életben, függetlenül az újságoktól és más médiától. Az ember vele született szokása a tudósítás, pl. a munka eredményéről, az elért sikerekről, valamilyen eseményről stb. A tudósítás valójában egy társadalmi esemény vagy jelenségről történő objektív elbeszélés, amely tömör és átfogó. A tudósítás valószínűleg épp ezért van a nyelvi kifejezőkészség tantervében a mesélés mellett az elbeszélés egyik fajtájaként feltüntetve, azzal a világos különbséggel, hogy a tudósításnál valamilyen eseményről számolnak be (informálnak), méghozzá objektíven, az igazsághoz hűen és pontosan, a mesénél viszont kitalált események és szereplők vannak. A Tanterv (2006.) nyelvi kifejezőkészségről szóló részén belül a tudósítás alatt szerepel az értesítés, hír, tudósítás, összefoglaló és az önéletrajz.⁴²

A tanulók már második osztályban tanulják, hogyan kell írásba foglalni egy értesítést, melynek során a kronológiai sorrendre, azaz az események elbeszélésére kerül a hangsúly.⁴³ Az értesítés nagyon hasonlít a hírhez, mivel az öt alapkérdésre válaszol (ki? mit? hol? mikor? és miért?), ezért sok tanuló nem különbözteti meg az értesítést a hírtől. Az értesítés egy olyan eseményről értesít, ami meg fog történni, előre lehet látni, míg a hír olyan eseményről, ami megtörtént (valamiről, amit akár előre sem lehetett látni).

A tudósító jellegű elbeszélések funkcionális és nevelői értéke a tények sorrendben történő előadásának, folyamatosságának és valóságos előadásának az oktatásában rejlik. A tudósításban a diákokat az elbeszélésben megjelenő objektivitásra tanítják. A nyelvi kifejezés ezen alakjai gyakran a személyes és üzleti kommunikáció, levelezés és telefonálás részévé válnak. A beszámoló jellegű elbeszélések segítenek a tanulók logikus gondolkodásának és következtetéslevonó képességük fejlesztésében.

Az értesítés, hír és tudósítás írása további kötelező tananyagokkal van kapcsolatban⁴⁴: média – az üzenet továbbítója, különösen a sajtó, amiben a hírrel találkozunk (5. osztálytól), a rádió értesítő szerepe, rádió hír (7. osztály). A felsorolt tananyagokat mint önálló tanegységeket lenne kívánatos feldolgozni, majd bekapcsolni a Horvát nyelv oktatásába, ahol csak lehetséges.⁴⁵

⁴² Visinko, Karol, *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika-Pisanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010. 168.old.

⁴³ Uo. 168. Old.

⁴⁴ Az értesítés, hír és jelentés írásának részletes bemutatásához lásd Tanterv 2006., 30-48. old.

⁴⁵ Visinko, Karol, *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika-Pisanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010. 169.old.

7.3.2. Hír

„Az újságírói véleménynyilvánítás formái közül a hír számít az újságírás alapformájának, amelyből később kialakult a többi újságírói kifejezés mód.”⁴⁶

A tanulók a hírekben nem csupán az újságírói, hanem a nyelvi kifejezés minden formájának alapját megtalálják. Az újságíró zsargonban ismert 5W szabály: Who?/Ki?, What?/Mit?, Where?/Hol?, When?/Mikor? és Why/Miért?⁴⁷ 1903-ban került az amerikai újságírásba, majd terjedt el az egész világon. A szabály segíthet a tanulóknak a történet vagy vita alapvető meghatározóinak a megértésében: ki vesz részt az eseményben, mi történik, hol és mikor történik és mi az oka az eseménynek. A következő típusú híreket különböztetjük meg: írásos, beszélt, azaz auditív (a rádió és a televízió egyes hírei), valamint képes, azaz vizuális (képhír, filmes és televíziós hírek). A hír értékelésének hagyományos kritériumai a következők:

hatás – a tanulók mennyire érintettek a bemutatott eseményben, témában vagy elképzelésben

időzítés – aktuális-e a tartalom vagy lehet-e aktualizálni

közelség – a hír a tanulók közvetlen környezetéből vagy életéből való-e

szokatlanság – foglalkoztatja-e a hír a tanulókat, érdekes lehet-e számukra a hír

fontosság – fontos-e a hír iskolai és oktatói-nevelői szempontból

közönség – milyen közönségnek van szánva a hír, egy meghatározott korú és szintű iskolázottsággal a tanulók lehetnek-e ennek a közönségnek a része

következmények – milyen intenzitással és milyen módokon hathat a hír tartalma a tanulókra

humán érdek – tartalmaz-e a hír emberi értékeket

konfliktus – a hírekben olyan társadalmi, közösségen vagy egyéni belüli konfliktusokra derülhet fény, amelyek az adott korú tanuló számára is elfogadhatóak és elgondolkodtatóak.⁴⁸

⁴⁶ Uo. 170. old. (Osnovni pojmovi novinarstva, Rijeka, Informativno privredni centar, 1976., 49.old. Magyarra fordította: Petrik Annamária)

⁴⁷ Uo. 170. old

⁴⁸ Visinko, Karol, *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika-pisanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2010. 172.old.

A tanulóknak is hasznosak lehetnek azok az újságírók által használt módszerek, amelyekkel ötletet keresnek a hírekhez. Hiley Ward (1985.) munkája alapján Stjepan Malović a következőket sorolja fel:⁴⁹

- ✚ Mindent olvasni, ami a kezünkbe kerül
- ✚ Új könyvek után kutatni a könyvesboltokban
- ✚ Jární a várost
- ✚ Hallgatni a körülöttünk levő embereket
- ✚ Megtudni, kik a fontos személyiségek bizonyos területeken és találkozni velük
- ✚ Honlapokat olvasni.⁵⁰

7.4. A sajtóműfajok alkalmazása a horvát nyelv oktatásában

Ebben az alfejezetben egy lehetséges tanórát mutatok be a nyelvi kifejezőkészség fejlesztésének területről. A tanegység címe: A hír. A tanegység választása kapcsolódik az előző alfejezethez, melyben ismertetésre került a hír és a tudósítás oktatásának fontossága a horvát nyelv oktatásában. Ezeknek a nyelvi kifejezőmódoknak a segítségével a tanulók fejlesztik kommunikációs készségeiket, felismerik a pontosság és a hitelesség fontosságát a tények ábrázolásában, valamint a ösztönzik az objektív elbeszélést a tudósítás során.

7.4.1. A hír – egy lehetséges módszertani modell

Az általános iskolai tanterv alapján a Hír műfaját a 7. osztályban oktatják a nyelvi kifejezőkészség keretén belül.⁵¹ Ebben a dolgozatban egy lehetséges módszertani modell kerül bemutatásra, mely a *Volimo hrvatski* hetedikes tankönyv valamint tanári kézikönyv alapján készült. A hír oktatásának egy lehetséges módja a horvát nyelvére szakaszai szerint kerül bemutatásra.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Malović, Stjepan, *Osnove novinarstva*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005. 147-148.old.

⁵¹ Tanterv az Általános Iskolák Számára, Zágráb, 2006.

Az óra céljai: a hír alapvető jellemzőinek megértése, kiemelni azokat a kérdéseket, melyekre a hír választ ad, bemutatni a hír írásának módját valamint a tanuló önállóan való hír összeállítását a fordított piramis elven keresztül.⁵²

Erre az órára a következő munkaformák vannak meghatározva: frontális, individuális, páros munka és csoportmunka.

Ebben a tanítási órában a következő módszereket alkalmazzuk: írás, olvasás, megfigyelés, szövegfeldolgozás, következtetés, szóbeli előadás⁵³

⁵² Novosel, Sandro; Novosel, Sergej; Belani, Hrvoje, *Internet-novinarstvo*, Priručnik za radionicu, Point, 2006., 12. old: a fordított piramis elve szerint először elmondunk minden fontosat az eseményről, amelyről beszámolunk. A folytatásba a kevésbé fontos elemek kerülnek, a végére pedig a legkevésbé fontos információk. A fordított piramis elvével gyorsan és hatékonyan lehet lerövidíteni a szöveget, mivel a legfontosabb információ az elején van, a szinte jelentéktelen részek pedig a hír végére kerülnek. Ezzel az elvvel a hír informatív jellege érintetlen marad.

⁵³ Peko, Anđelka, Pintarić Ana, *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*, Pedagoški fakultet Osijek, Osijek, 1999. 26-27.old.

7.4.2. Óravázlat

a) motiváció

Az óra elején a tanár kérdéseket tesz fel a diákoknak: *Nézitek a híradót a televízióban? Olvastok-e híreket az újságokban vagy internetet portálokon?* A tanulók válaszolnak a kérdésekre.

b) a tanítási egység és a célok ismertetése

A motivációs beszélgetés után a tanár ismerteti az óra témáját, majd utal a hír fogalmának jelentésére. *Mai témánk a Hír. Ez azt jelenti, hogy az óra végére ismerni fogjátok a hír alapvető jellemzőit, kiemeljük azokat a kérdéseket, amelyekre a hír választ ad, bemutatjuk a hír írásának módszerét, valamint önállóan fogtok hírt írni a fordított piramis elvét alkalmazva.*

d) a szöveg előkészítése

Az óra ezen részében előkészítjük a kiindulási pontként szolgáló szöveget (Kravata oko Arene – Nyakkendő az Arena körül) a *Volimo hrvatski!* tankönyvből. A tanár megkéri a diákokat, hogy nyissák ki a tankönyveiket.

1. A szöveg elolvasása valamint rövid értelmezése

A tanár megkéri a tanulókat, hogy önállóan olvassák el a szöveget, majd megkér egy tanulót, hogy még egyszer, hangosan olvassa fel a hírt.

Nyakkendő az Arena körül

*Kétéves előkészület után, 2003. október 18-án a pulai Arena körül megkötötték a világ legnagyobb nyakkendőjén a csomót. Az óriási művészi installáció szerzője Marijan Bušić egyetemi tanár, az Academia Cravatica nonprofit intézmény igazgatója, aki a nyakkendőt mint a horvát és a világ kulturális örökségét igyekszik népszerűsíteni. Projektfelelős az Academica Cravatica, segédszervező pedig Pula Város.*⁵⁴

Miután a tanuló fölolvasta a hírt, a szövegről való beszélgetés következik. A tanár röviden elmagyarázza az ismeretlen szavak jelentését: művészi installáció (a térben elhelyezett háromdimenziós művészi alkotás), nonprofit (nem hoz anyagi nyereséget).

⁵⁴ <http://academia-cravatica.hr/hr/projekti/70-instalacija-kravata-oko-arene> (2015. 9. 24.)

2. Új nyelvi tények felfedezése

Heurisztikus beszélgetésen keresztül a diákok megismerkednek a hír legfontosabb jellemzőivel.

T: Mi történt?

D: A pulai aréna köré megkötötték a világ legnagyobb nyakkendőjének a csomóját.

T: Nagyon jó! Ki a hír szerzője?

D: Marijan Bušić a hír szerzője, az Academiae Cravaticae igazgatója.

T: Így van. Ez hol történt?

D: Pulában.

T: Mikor történt?

D: 2008. október 18-án történt.

T: Kitűnő. Meg tudná-e valaki mondani, hogy miért történt?

D: A nyakkendő népszerűsítése mint a horvát és a világ kulturális örökségének része.

T: Kitűnő!

A szöveg elemzése és a beszélgetés után a tanár elmondja a tanulóknak, hogy a hír a legrövidebb újságírói műfaj, mely tömör és fontos információkat továbbít bizonyos eseményekről, valamint ismerteti a hír céljait: rövidség, pontos és objektív értesítés egy új, érdekes, fontos és aktuális hírről. Továbbá, a tanár felhívja a diákok figyelmét, hogy az öt alapkérdés mellett (Mi? Ki? Hol? Mikor? Miért?) a hír egy hatodik kérdésre is felelhet: **Hogyan** történt valami?

Ezután páros munka következik. Az egyik diák felolvassa a tankönyvből a hír tulajdonságait, a másik pedig hallgatja és leírja az alapvető jellemzőket. Ezután cserélnek, a második diák olvassa a szöveget, az első pedig jegyzetel. Ezután a diákok párban megbeszélik az olvasottakat és a jegyzeteiket.

Bizonyos idő után a tanár felszólít néhány tanulót, hogy hangosan olvassák föl a tankönyv alapján készített jegyzeteiket. Rövid beszélgetésen keresztül felsorolják és elmagyarázzák a hír jellemzőit:

tömörség – csak a legfontosabb adatokat kell tartalmaznia egy eseményről

valódiság és objektivitás – a hírben szereplő adatoknak valósnak kell lenniük, objektíven bemutatva, személyes vélemény vagy álláspont nélkül. A hír nyilvánosságra hozása előtt az újságírónak meg kell bizonyosodnia az adatok valódiságáról.

újdomság és aktualitás – a hírt általában közvetlenül az adott esemény után írják és jelentetik meg. Manapság az internetes, televíziós és rádiós újságírás korában a hírt aznap jelentetik meg, amikor az esemény megtörténik, így aktuális a híradás.

érdekesség és fontosság – a hírek az emberek és a társadalom részére fontosnak és érdekesnek kell lennie. Azok a hírek, amelyekben nem hoznak nyilvánosságra fontos adatokat, nem valódi hírek. Az ilyen újságírást sárga vagy bulvárújságírásnak nevezzük.⁵⁵

3. Egyéb fontos nyelvi tények felismerése

Az óra ezen részében a hír nyelvezetét dolgozzák föl a diákok, azaz azt, hogyan kell hírt írni. A tanulók megvizsgálják a hír nyelvezetét (pontos és érthető-e vagy pontatlan és érthetetlen), milyenek a mondatok (rövidék és egyszerűek-e vagy hosszúak és összetettek), illetve meghatározzák, milyennek kell lennie a hír nyelvezetének (rövidnek, érdekesnek és figyelemfelkeltőnek). A tanulók továbbá megismerkednek az újságírásban használatos fordított piramis elvvel. Miután a diákok befejezik a feladatot, az alábbi következtetésre fognak jutni:

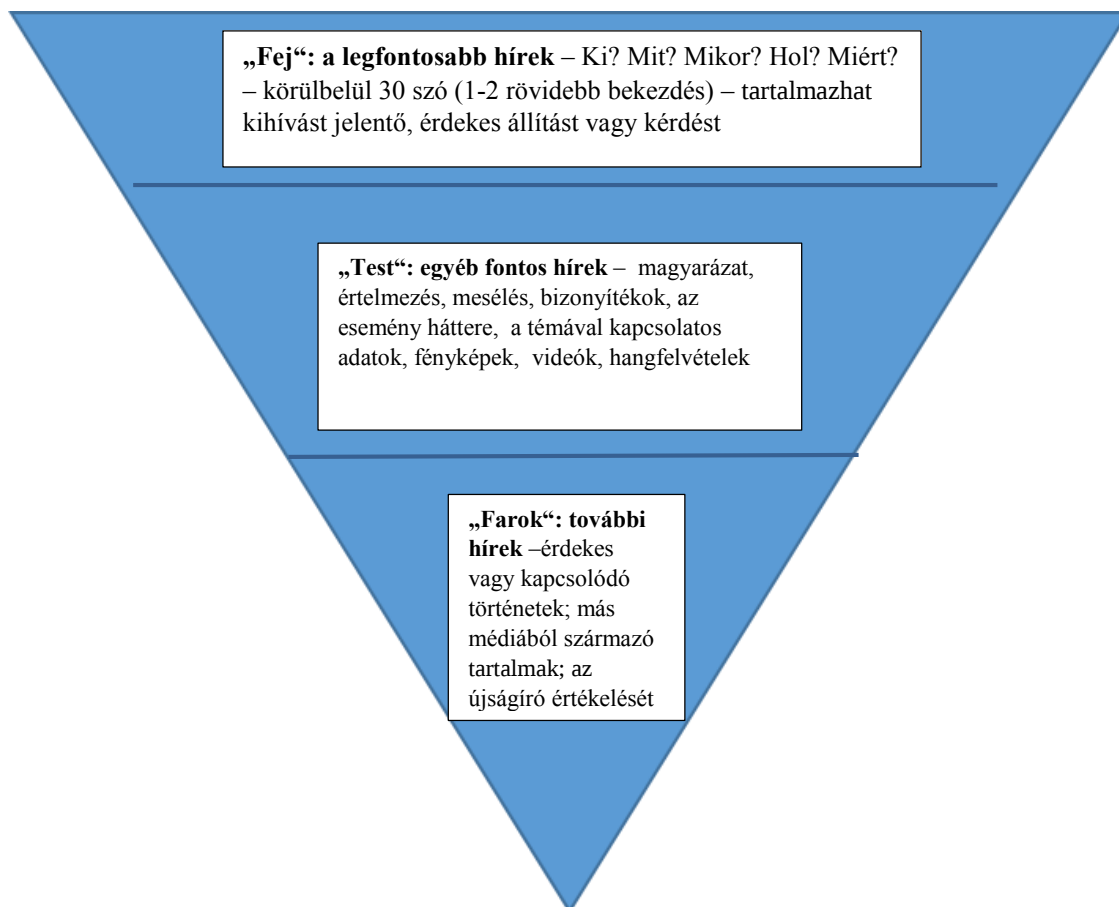
A hír nyelvezete: érthető és pontos, a **mondatok** – rövidek és egyszerűek, ami lehetővé teszi a könnyű és gyors olvasást, a hír tömör, de érthető és teljes információt nyújt, végül a **hír címe** – a cím a hír fontos része. A cím felkelti az olvasó figyelmét és a hír olvasására ösztönzi. Ezért a cím rövid, érdekes, vonzó és ösztönző kell, hogy legyen (mint amilyen a *Nyakkendő az Arena körül*). A tanulók ismét elolvassák a szöveget, a tanár pedig a fordított piramis elvének alkalmazására biztatja őket: a hír elejére kerülnek a legfontosabb hírek, majd a kevésbé fontosak. Az első mondat tehát fontos, mivel a kulcsfontosságú információkat tartalmazza. Példaként a *Nyakkendő az Arena körül* első mondatát idézik a tanulók, ahol az esemény legfontosabb része jelenik meg – mi történt és hol: Kétéves készülés után, 2003. október 18-án a pulai Arena körül megkötötték a világ legnagyobb nyakkendőjén a csomót.⁵⁶

⁵⁵ Rihtarić, Anđelka; Marijačić, Marina; Ružić, Danuška, *Volimo hrvatski! Udžbenik za sedmi razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 2014. 110. old.

⁵⁶ Uo. 110 old.

A tanár elmondja, hogy a hír az alapvető újságírói forma, amelyen az összes többi tudósító műfaj alapszik, az újságírást pedig épp a hírek írásán keresztül lehet elsajátítani, mivel az a pontos, érthető, precíz és érdekes írás képességét igényli.

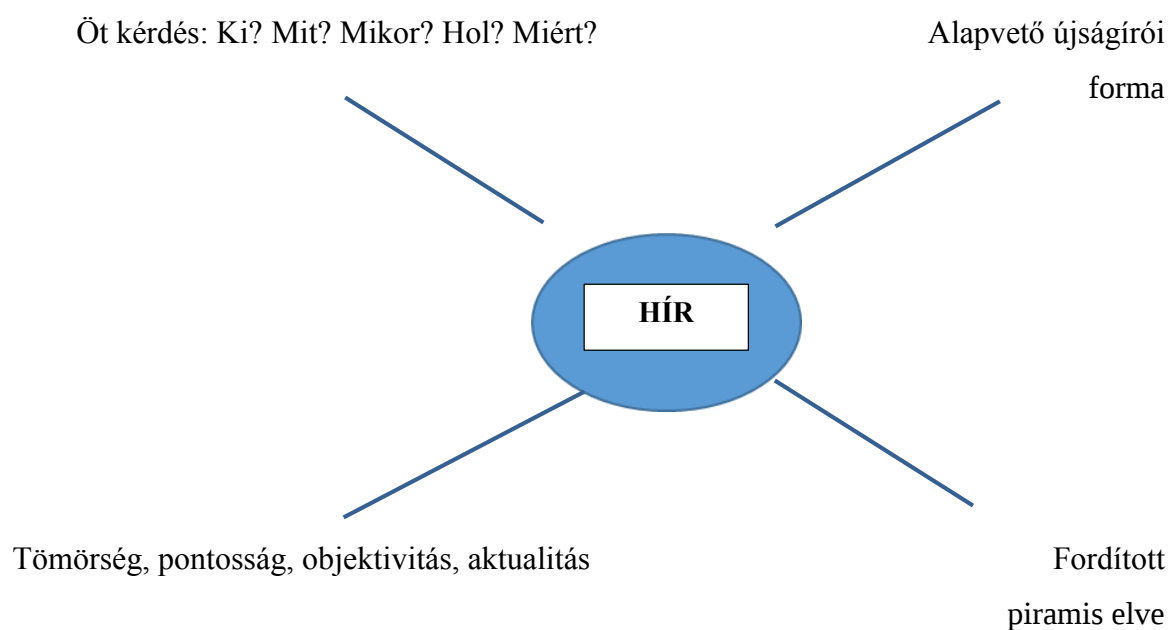
A fordított piramis elvének bemutatása⁵⁷

⁵⁷ Rihtarić, Anđelka; Marijačić, Marina; Ružić, Danuška, *Volimo hrvatski! Udžbenik za sedmi razred osnovne škole*, Profil, Zagreb, 2014. 110. old

4. Összefoglalás

A tanár felírja a táblára a hír fogalmát és felszólít egy diákot. Ötletbörze segítségével összefoglalják a hírről szerzett legfontosabb ismereteiket. Az ötletbörze az alábbi módon is kinézhet:

5. A szerzett ismeretek ellenőrzése

A tanulók önállóan írnak hírt, alkalmazva a hír írásával kapcsolatos elveket. A tanár néhány irányelvvel segít a tanulók témaválasztását. A diákok az elmúlt hónapokban történt iskolai eseményekből választanak. Ezután kiválasztják a témájukat és az órán szerzett tudásuk szerint megírják a hírt.

6. A tudás megerősítése

A tanár napilapokat oszt ki a tanulóknak. A feladatuk találni és kivágni néhány különböző témájú hírt, majd elemezni őket a hír alapvető jellemzői alapján. Miután befejezték, a tanulók fölolvassák a híreket és felsorolják azokat az alapvető jellemzőket, amelyeket felismertek a kivágott hírekben.

8. ZÁRÓSZÓ

A dolgozatban bemutatásra került a sajtóműfajok fontossága és szerepe a horvát nyelv oktatásában, illetve ezek alkalmazása a gyakorlatban. Bemutatásra került a Hír tanegység módszertani modellje a nyelvi kifejezőképesség fejlesztési területén belül. A sajtóműfajok a tanulók mindennapi életének részét képezik, mivel nap mint nap találkoznak velük. A leggyakoribb sajtóműfajok a következők: hír, kommentár, tudósítás, riport és az interjú. A médiához a filmet, tévéműsort valamint a televíziós híreket sorolhatjuk. A sajtóműfajokat és a médiát az általános és a középiskolában a nyelvi kifejezőképességen és a médiakultúrán belül oktatják. A nem irodalmi nyelvi kifejezésformák közelebb viszik a tanulót a valóságos élethez. Más alkotásán és a saját alkotáson keresztül megfigyelhető és megérthető, mit jelent egy esemény vagy probléma valóságát nyilvánosságra hozni. A híradó és vitaszerű szövegek alkotási folyamatának megismerésével a tanulók önbizalmat és biztonságérzetet szereznek, mivel a közvetlen környezetükkel foglalkoznak, amelyben az eseményeket és a jelenségeket vizsgálják. Az elmondottakból következik, hogy a horvát nyelv oktatása figyelembe veszi a tanítás és a valós élet összekapcsolásának szükségességét. A tanuló valamennyi funkcionális stílusú szöveggel körbe van véve, az iskolának ezért fel kell őt fegyvereznie olyan eszközökkel, amelyek segítségével el tudja olvasni és meg tudja érteni őket, a sajtóműfajok pedig elkerülhetetlen formái a nyelvi kifejezésmódnak a tanulók életében.

9. IRODALOMJEGYZÉK

1. Barbier, Frédéric, Bertho Laveir Catherine. 2004. *A média története*, Budapest: Didertől az Internetig, Osiris Kiadó
2. Bernáth, László. 1999. *Műfajismeret*, Budapest: Omni Media Lap- és Könyvkiadó Kft., Grafika – Typopress Nyomdaipari Kft.
3. Bernáth László, Cserhalmi Imre, Elek János, Farkas Zoltán, Földes Anna, Horvát János, Szigethy András. 2008. *Bevezetés a műfajismeretbe*, Budapest-Pécs: Dialóg Campus kiadó – MÚOSZ
4. Csernus, Imre. 2008. *Ki nevel a végén?* Budapest: Jaffa Kiadó
5. Domokos, Lajos. 1998. *A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete, gyakorlata*, Budapest: Press, Teleschola könyvek
6. Gudelj-Velaga, Zdenka. 1990. *Nastava stvaralačke pismenosti*, Zagreb: Školska knjiga
7. Malović, Stjepan. 2005. *Osnove novinarstva*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
8. Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
9. Peko, Anđelka, Pintarić Ana. 1999. *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*, Osijek: Pedagoški fakultet Osijek
10. Pete Krisztián, Csiszér Annamária, Palovits Ildikó. 2010. *A kommunikáció funkciója*, Budapest: Kommunikációtudományi Nyitott Enciklopédia, AKTI
11. Ropolyi, László. 2006. *Az internet természete*, Budapest: Typotex Kiadó
12. Szirmai, Éva. 2005. *A sajtóműfajok elmélete*, Szeged: JGYF kiadó
13. Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1.* Zagreb: Školska knjiga
14. Tóth, János, Vass, Csaba. 2012. *Clear, Unclear and Non-media - an Attempt at Conceptualisation*, An International Journal of Pure Communication Inquiry, 1
15. Visinko, Karol, 2010. *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika-pisanje*, Zagreb: Školska knjiga

10. INTERNETES FORRÁSOK

1. Az Internet előnyei és hátrányai, (<http://hu.wikipedia.org/wiki/Internet>) Hozzáférés ideje: 2015. 5. 25.
2. A sajtó fogalma, American Psychological Association (APA): Media, Online Etymology Dictionary, Dictionary.com (<http://dictionary.reference.com/browse/media>) Hozzáférés ideje: 2015. 5. 28.
3. Fenyő István, Kókay György, Kosáry Domokos, T.Erdélyi Ilona, Ugrin Aranka, *A magyar sajtó története*, A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete-A Magyar Újságírók Szövetsége: (<http://mek.oszk.hu/04700/04727/html/4.html>) Hozzáférés ideje: 2015. 6. 1.
4. *Gimnáziumi és szakközépiskolai tantervek*, Nemzeti Központ az Oktatás Külső Értékelésére (NCVVO) weboldala (<http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/dokumenti>) Hozzáférés ideje: 2015. 9. 23.
5. Magee, Matthew. *Court rules that newspaper does not have to identify commenters*, (<http://www.guardian.co.uk/law/2011/mar/01/sue-commenters-libel-daily-mail>) Hozzáférés ideje: 2015. 6. 2.
6. Médiaoktatás és médiapedagógia, (<http://www.c3.hu/~mediaokt/medped-2.htm>) Hozzáférés ideje: 2015. 6. 1.
7. Napi öt órát ülnek a net és a tévé előtt a fiatalok (Gammawinmedia.hu) Hozzáférés ideje: 2015. 5. 25.
8. Nemeth-Jajić, Jadranka. *Metodički aspekti čitanja nekniževnih tekstova u nastavi hrvatskoga jezika*, (<http://www.azoo.hr/images/izdanja/citanje/11.html>) Hozzáférés ideje: 2015. 9. 24.
9. Novosel, Sandro; Novosel, Sergej; Belani, Hrvoje. 2006. *Internet-novinarstvo*, Priručnik za radionicu, Križevci: Udruga Point (<https://bib.irb.hr/datoteka/596263.Internet-novinarstvo.pdf>) Hozzáférés ideje: 2015. 9. 23.
10. OECD. 2006. *First results from the PISA 2006 study*, Organisation for Economic Cooperation and Development, Paris, France
11. Rihtarić, Anđelka; Marijačić, Marina; Ružić, Danuška. 2014. *Volimo hrvatski!* Udžbenik za sedmi razred osnovne škole, Zagreb: Profil
12. Rihtarić, Anđelka; Marijačić, Marina; Greblički-Miculinić, Diana, Ljubas, Gordana; Stančić, Zrinjka; Lipovec-Fraculj Tihana; Piria, Senada. 2014. *Volimo hrvatski!*.

Priručnik za učiteljice/učitelje hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole, Zagreb:
Profil

13. Take Two. *Civilization*, Microsoft 2006. (<http://www.civilization.com>) Hozzáférés ideje: 2015. 6. 1.
14. Vasy, Géza. *Sajtó cenzúra az oktatásban*, Lapoda Multimédia, (<http://www.kislexikon.hu/cenzura1.html>) Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk. Hozzáférés ideje: 2015. 6. 1.
15. <http://academia-cravatica.hr/hr/projekti/70-instalacija-kravata-oko-arene>, Hozzáférés ideje: 2015. 9. 24.
16. (Média.lap.hu - tematikus link gyűjtemény) Hozzáférés ideje: 2015. 5. 23.
17. (<http://www.mediakutato.hu>) Hozzáférés ideje: 2015. 5. 30.